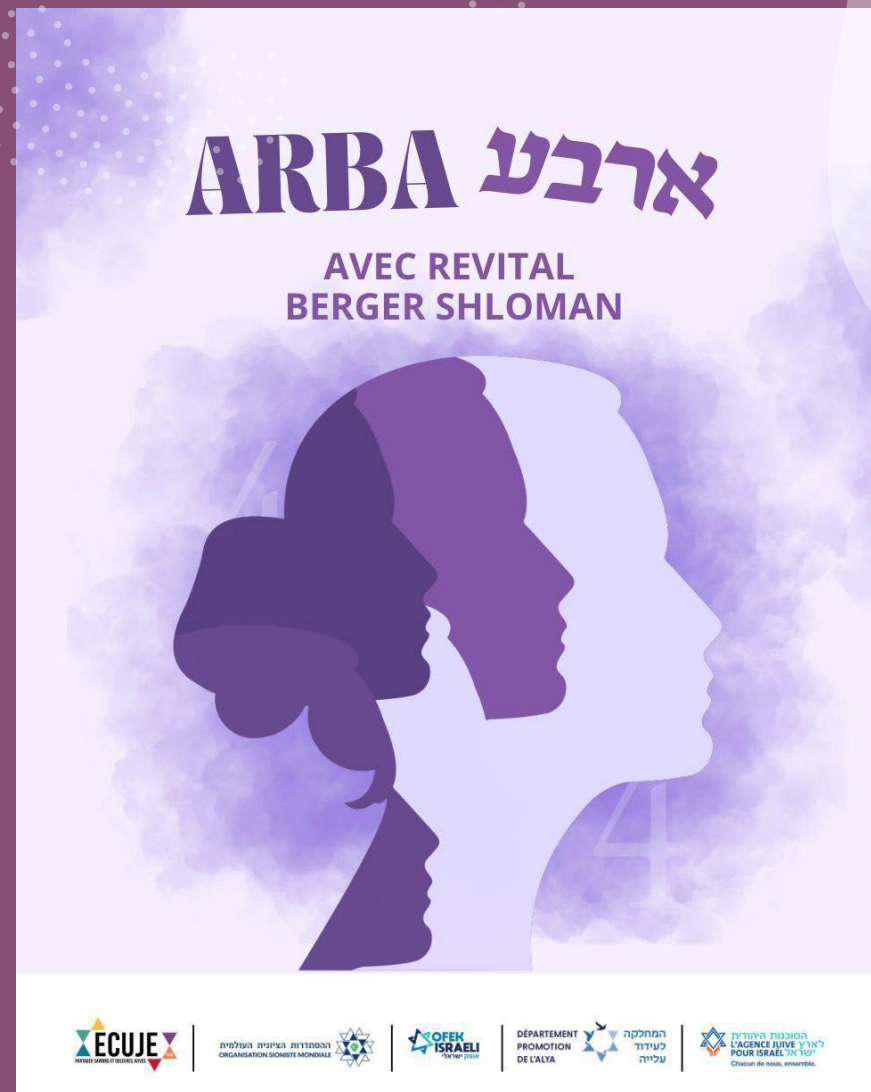

ארבע 2

LA FEMME POST BIBLIQUE
להסיר את הצעיף
Enlever le voile

ארבע שאלות

4 questions

מי לובֿנֿשת אֶת
המִכְנָסִים וְאֶת
הַכֶּתֶר בַּבֵּית

מי זאת וּנְדָר
וּמִן אִשָּׁת
הַחֵיל

האֵם יֵשׁ כָּזָה
דֹּבֵר אִשָּׁה
אִידֵאלִית

נָשִׁים מוֹל
גְּבָרִים
לַעֲשׂוֹת
מְלַחְמָה אוֹ
שָׁלוֹם

מעמד הנשים אחרי התנך

La femme poste biblique

- עם התפתחות הממסד הרבני חלו שנויים במעמדה המשפחתי של האשה, ובפרט עגון חובות הבעל לאשתו בכתובה, **חרם דרבנו גרשום, שאסר על גברים לגרש את נשותיהן בעל כרחן או לשאת יותר מאשה אחת**. עד העדן המודרני נשים לא מנו לתפקידי הנהגה ותפקידים ציבוריים

- **במשנה ובתוספתא** כבר מגדר במפרש ערך חייה של האשה כנמוך מזה של הגבר. המשנה קובעת כי **'האיש קודם לאשה להחיות כלומר חייו בעלי ערך רב יותר מחיה, כפי שמסבירים כל הפרשנים, כגון רבי עובדיה מברטנורא שכותב: 'שהוא מקדש ממנה, שהאיש חייב בכל המצות והאשה אינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא'**

- Les commentateurs affirment qu'une femme est inférieure à un homme car elle n'observe pas tous les commandements. מצוות.

מדרשים שמדברים בזכות האישה

מִצָּא אִשָּׁה מֵצָא טוֹב Qui a trouvé une femme distinguée a trouvé le bonheur
(et a obtenu une faveur de l'Eternel.) **Proverbs 18 22**

• במדרש נאמר: "דרש רבי עקיבא: בזכות נשים צדקניות יצאו ישראל ממצרים ובזכותן עתידים להגא

• במקום אחר נאמר "אמר רבי חמא בר חנינא כיון שנשוא אדם אשה עונותיו מתפקקין (כלומר, עונותיו נמחלן), (שנאמר): **מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה**"

• רש"י "מצא אשה מצא טוב" – מצא תורה וכמשמעו אשה טובה "ויפק רצון" – ויוציא זה פשוטו ד"א אדם שמצא אשה ומצא טוב ויפק רצונו אותו האיש מוציא רצון מהקב"ה רבי יוסף קרא

• הרמב"ם כתב: "וכן צוה חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתרה ויהיה דבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז

עזרת נשים, שער נשים, בית כנסת לנשים מחיצה

• משער הנשים לעזרת הנשים

• במשך מאות בשנים המשג "עזרת נשים" כלל לא היה בשמוש. החוקר שלמה דב גויטין הציג מספר מקורות מגניזת קהיר העוסקים ב"שער הנשים" בבתי הכנסת של מצרים, וכך הוכיח שבמאה ה-11 לכל המאחר נוצרו בניסוח מיוחדות לנשים שבאמצעותן עלו נשים אל היציע שמעל האולם, וכך יכלו להשתתף בתפלה.

• במאה ה-12 הופיע ביהדות אשכנז המשג "בית כנסת הנשים". אך בעוד ש"שער הנשים" בבתי הכנסת שבמצרים היה יציע שהפריד את הגברים מהנשים באותו חלל, בית כנסת הנשים באשכנז היה מבנה פיזי נפרד מבית הכנסת הכללי והיה לו מאפין מפתיע: התפלה אמנם התקיימה במבנים נפרדים לחלוטין, ולפעמים מרחקים זה מזה, אך לשמיעת הדרשה בבית הכנסת הכללי הצטרפו הנשים אל אולם הגברים, וישבו ללא מחצה או עם מחצה שהעמדה במיוחד לדרשה.

• נראה שיוצא הדפן הראשון היה בית הכנסת בורמיזא, וורמס שבגרמניה. בית הכנסת נבנה בשנת 1175 ונבנתה 1213 ונבנתה בו תוספת שנועדה לעזרת נשים.

תפילה ביחד ולחוד

- במאה ה-17 הפכה עזרת הנשים לחלק בלתי נפרד מבנין בית הכנסת. גם אצל קהלות אשכנז כמו במצרים אז גם התקבע המושג "עזרת נשים". ר' יהודה אריה ממדנה (1571-1648), בן ונציה, ספר על עזרת הנשים באיטליה: "ובחדר מקום מיוחד מלמעלה או מצדו עם שבכה מעץ, ששם עומדות הנשים להתפלל ולראות בכל הנעשה בבית, אבל אינן נראות לעיני האנשים ואינן מתערבות עמם בעבודת התפלה למען לא תשחת כונת התפלה על ידי רעיוני חטא ופשע". וכך במשפט יחיד הבהיר ר' יהודה את הרציונל התאולוגי וההיסטורי למחצה בין גברים לנשים.

- « Et dans la pièce, il y a un endroit spécial, en hauteur ou sur le côté, avec un treillis en bois, où les femmes se tiennent pour prier et observer tout ce qui se passe dans la maison, mais elles ne sont pas visibles des gens et n'interfèrent pas dans leur prière, afin que l'intention de la prière ne soit pas corrompue par des pensées de péché et de crime. » rabbin Yehoudah Arye de Modena

שלוש פלוס אחת

- **Femme créatrice** - La vie d'Esther la reine était en fait incluse dans la Bible mais son histoire ouvre une autre période du monde juif, la première femme à être déclarées juive de la diaspora. son héroïsme symboliquement liée aussi avec notre actualité
- **Femme politique** - La reine Shlomtision - Salomé Alexandra de la dynastie hasmonéenne, régnant sur la Judée indépendante
- **Femme Parole** - Doña Gracia Nasi, la grande dame de la Renaissance, issue d'une famille de marranes qui a eu un impact profond sur l'histoire des Juifs séfarades
- **Femme maternelle** - Hanah , mère de sept fils qui sacrifie elle-même et ses enfants afin de garder leur croyance juive

שְׁלוֹמֶצִיּוֹן
מֶלֶכָה אִשָּׁה
פּוֹלִיטִית
מְדִינָאִית

אֶסְתֵּר מֶלֶכָה
יוֹצֶרֶת תְּכֵנִית
לְהַצִּיל אֶת עַם
יִשְׂרָאֵל

דּוֹנָה גֶּרְצִיָּה
אִשָּׁת עֲסָקִים ,
עוֹשֶׂה מִשָּׂא
וּמַתָּן

חַנָּה אִמָּא שָׁל
שִׁבְעָה בָּנִים
שְׁמוּכָנָה
לְהַקְרִיב אוֹתָם

מי זאת אסתר
איך אנחנו זוכרים
אותה בהיסטוריה?
מלכת ה?

מי זאת אסתר בכתבים העתיקים

- **1. בגמרא** מובאים שני מדרשים אודות יופיה של אסתר: אחד המדרשים הוא: "תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם, שרה, ואביגיל, רחב ואסתר. "לעומת זאת, מדרש אחר אומר: "בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית, כהדסה. ר' יהושע בן קרחה אמר אסתר ירקרוקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה."
- **2. בתלמוד בבלי** מובאת הסיבה שאסתר נקראה בשמה: "רבי יהודה אומר... ולמה נקראת שמה אסתר, על שם שהייתה מסתרת דבריה, שנאמר: 'אין אסתר מגדת את עמה וגו', ר' נחמיה אומר... שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר."
- **3. אסתר נקראה גם הדסה.** הסיבה לשם זה מובאת **בגמרא**: תניא ר' מאיר אומר... ולמה נקרא שמה הדסה, על שם הצדיקים שנקראו הדסים."

אז למה אסתר בכל זאת בתוך

במחקר נחשבת המגילה לרומן היסטורי אשר סיפורה מתרחש במאה החמישית עד הרביעית לפני הספירה, ונכתבה כסיפור אטיולוגי שנועד להסביר את מקורו של חג הפורים בדיעבד, כלומר לאחר שכבר התקבל על ידי היהודים בגלות אשור ובבל.

במגילה לא מוזכר שמו של אלהים אף לא פעם אחת וגיבורי המגילה הם דמויות עם שמות לא יהודיים

חכמי המשנה הבינו את המסר החתרני הזה, ויש דיון מרתק בתלמוד לגבי השאלה האם לכלול את מגילת אסתר בין כתבי הקודש. למזלנו הם הכריעו בחיוב. הם כנראה היו אנשים נאורים, ליברליים ובעלי חוש הומור. הם הבינו שהספק, הכפירה והחילוניות הם חלק מעם ישראל, יש לערכים הללו מקום של כבוד במסורת. היכולת שלהם להכליל את המגילה יחד עם עוד כמה ספרים חתרניים, כגון קהלת ואיוב, בקאנון התרבותי שלנו, מראה אולי פנים של יהדות אחרת. זה מעורר השראה.

חוקרי המקרא יאיר זקוביץ ואביגדור שנאן מסבירים^[29] כי אחת הסיבות לקבלתה של המגילה בתוך קהל כתבי הקודש היא מראה לנו הרבה מהסיפורת מקראית. החוקרים מסבירים כי המגילה נשענת בין היתר על סיפור אברם ושרי במצרים (בראשית יב, י-כ) – שגם בו האישה היפה נלקחת לארמון המלך, מגלה מיהי ומהי זיקתה לקרובה; סיפור יוסף – המתמנה אף הוא למשנה למלך ומולבש ברביד זהב ובבגדים יקרים; סיפור יעל וסיסרא – שם האישה מביאה למפלתו של הצר; סיפור שאול ואגג העמלקי – מרדכי מתואר כצאצא של שאול^[30]. לעומתו, המן מוצג כאגגי, מלך עמלק, והניצחון על המן הוא למעשה בגדר "סגירת החשבונות" של שאול, אשר חס על אגג ולא קיים את הצו האלוהי למחות את זכר עמלק. בנוסף, היהודים שבהנהגת מרדכי לא בוזזים את שלל הנוכרים שהם טובחים בהם בסוף המגילה – מה שמהווה "תיקון" לישראלים בהנהגת שאול שבזזו את שלל העמלקים, בניגוד לציווי האלוהי שלא לעשות כן. סיפורים נוספים עליהם נשענת המגילה הם סיפור אבישג השונמית (מלכים א, א, א-ד) סיפור אבישג השונמית – שבו תרים אחר נערה נאוה למלך – נשען על מוטיב זהה למגילת אסתר, שבה מבקש המלך תחליף למלכתו ושתי. וסיפור כרם נבות על "המלך הפאסיבי", שאינו יודע על הפעולות המבוצעות בשמו, וכל מעייניו באכילה (ובמקרה זה – בשתייה). החוקרים מסבירים כי בכל הסיפורים הללו, לא רק הדגמים הספרותיים חוזרים על עצמם – אלא ישנה חזרה על אותן לשונות ממש.

אסתר הדסה המלכה

מֶרְדֵּכִי שָׂאֵהָב אֶת אֶסְתֵּר בַּעַס עַל אֶסְתֵּר שֶׁעִדִּין לֹא סִפְּרָה לֶאֱחָשׁוּרוֹשׁ
שֶׁהִיא מִהָעָם הַיְּהוּדִי
אֲבָל אֶסְתֵּר אוֹמֶרֶת לוֹ שֶׁהִיא מִפִּחְדָּת, הִיא מֵרָאָה שֶׁהִיא אֲנוּשִׁית וּבְכָל
זֹאת
לְמִרוֹת הַחֲשָׁשׁ לַחַיִּיהָ, נִעְתָּרָה אֶסְתֵּר לְבִקְשַׁת מֶרְדֵּכִי וְהַסְכִּימָה לָלֶכֶת אֶל
הַמֶּלֶךְ.

Le programme d'Esther , la stratégie pour réussir à sa mission

היא קראה למרדכי לאסוף את כל יהודי שושן להתפלל לשלומה:
”לך בָּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשָׁן, וְצוּמוּ עָלַי וְעַל תְּאֲכָלוֹ וְעַל
תְּשֻׁתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם, גָּם־אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם בּוֹ, וּבִכְן אָבוֹא אֵל-
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא בִדָּת וְכֹאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי.”

- ♥ אסתר מתגברת על הפחד.
- ♥ איזה כוחות נפש צריך לכך?
- ♥ מה הניע אותה? אהבתה למרדכי? הזיקה לעמה? אולי גם וגם.

אֶסְתֵּר הִגִּיעָה לְאַרְמוֹן אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ יַחַד עִם נָעֳרוֹת רַבּוֹת
אַחֲרוֹת שֶׁנֶּאֱסָפוּ מִרַחְבֵּי מַמְלַכַת פָּרַס עֲבוּר הַמֶּלֶךְ
שֶׁחָפֵּשׁ לוֹ בַּת זֹוג תַּחַת וְשִׁתִּי, הַמֶּלֶכָה הַמֶּרְדֵּנִית.
אֶסְתֵּר הִיָּתָה אִשָּׁה: **”יִפֹּת תֹּאֵר וְטוֹבַת מֵרָאָה”**, שֶׁהָרִי
הַמֶּלֶךְ חָפֵּשׁ רַק נָשִׁים יִפְהַפְּיוֹת בְּמַחְלִיפוֹת לְשִׁתִּי.
בְּהֶרְמוֹן הַנָּשִׁים, בֵּין הַבָּנוֹת הָרַבּוֹת שֶׁהוֹבְאוּ מִכָּל רַחְבֵּי
הַמַּמְלָכָה, הָעֵדִיף הַגִּי הַסָּרִיס הַמִּמְנָה עַל הַמַּעֲמָדוֹת
אֶת אֶסְתֵּר עַל פְּנֵי כָּל הָאַחֲרוֹת, וְהָרַעִיף עָלֶיהָ פְּנוּקִים.
לְעֵמֶת זֹאת מַעֲטָה אֶסְתֵּר
לְבוֹא בְּדְרִישׁוֹת: **”לֹא בִקְשָׁה דְבָר”**. הִיא הִסְתַּפְּקָה
בָּמָה שֶׁקִּבְּלָה

Belle Modeste Bien Aimée

”וְתָהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חֵן בְּעֵינַי כָּל רֵאִיהָ”.
בְּמַלִּים אַחֲרוֹת, אֶסְתֵּר הִיא לֹא רַק יָפָה. הִיא צְנוּעָה
בְּדְרִישׁוּתֶיהָ, וּמִתְחַבֶּבֶת עַל הַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ.

אלו תכונות צריכה המלכה

דר חיה שרגא בן איון / <https://www.magicbible.co.il>

אסתר של האנוסים

- היהודים שנשארו בספרד בזמן האינקוויזיציה היו צריכים להמיר את דתם אלה שעזבו את ספרד בגלות ספרד היו עניים וחלק שמרו על מורשתם, חלק עזבו לפורטוגל
- היהודים הללו, שעוד יותר מאנוסי ספרד הראשונים לא בחרו להתנצר, חפשו דרך סודית לשמר את מורשתם מתחת לעיניה הבולשות של האינקוויזיציה. הם ידעו כי לא משנה כמה הם עצמם זוכרים ומאמינים בדתם בלבם – בידור הבא, אצל ילדיהם ואחר כך נכדיהם – אין שום סבוי שאמונה זו תחזיק מעמד.
- כדי לעשות זאת, הם נצלו את אחת הפרקטיקות של הכנסייה הקתולית – האפשרות שנתנה לבני העם "לקדש" דמויות שונות ולהפך אותם או אותן לקדושים וקדושות שמתר לסגד להם, גם אם עדין לא קבלו מעמד רשמי מהכנסייה עצמה.
- וכה נולדה "סנטה אסתר". אסתר הקדושה.
- איקונין של "סנטה אסתר" שהיה תלוי בבתי היהודים האנוסים בדרום אמריקה

לרחם, רחמים, רחם אל מלא רחמים?

המשמעות הראשונית של המלה 'רחמים' היא "קרבי האדם ומעיו הנכמרים והומים בהתרגשות הנפש" (פרך י"ג, עמ' 6541); לצורת הרבוי 'רחמים' הייתה משמעות מקורית כללית של קרבים (organes internes אברים פנימיים), וצורת היחיד 'רחם' התייחדה לציון אבר הילודה הנקבי.

הסבר נוסף, שלפיו רחמים הם רגש אחזה, כמו רגש של שני אחים בני אותה אם, שנולדו מאותו רחם. בהנחה שהמלה 'רחמים' אכן נגזרה מהמלה 'רחם', מענין להשוות זאת למלה שהיונים הקדמונים גזרו מהמלה היוונית לרחם. המלה 'היסטריה' נגזרה ביוונית מיוונית מהמלה 'היסטרה' שפרושה רחם, כיון שבאבר יחסו את ההיסטריה אצל נשים להפרעות בתפקודי הרחם.

- השורש רח"מ מציין הן בעברית והן בשפות שמיות אחרות רגש של חמלה (תחושה של השתתפות בצערן של מישהו ורצון לעזור לו) ולעתים גם אהבה, למשל במלה הארמית 'רחימו', המכרת לנו בבטוי בדחילו ורחימו – ביראה ואהבה. 'משורש זה נגזרו גם המלה רחם ומלים מקבילות בשפות שמיות אחרות, כגון: 'רחמא' בארמית ו'רחם' בערבית. לקשר אטימולוגי זה עלו הסברים שונים, ואפשר לקשר בין הרחם במקור החיים וסמל האמהות לבין רחמים ואהבה.

- הפועל המקראי רחם מופיע, בין היתר, באנלוגיה בין רחמי האדם על בניו לרחמי האל:

עטוף ברחמים
כי אֶפְלוּ אִם
הָאֵל שׁוֹמֵר
בַּחוּץ זֶה
לַפְעָמִים בּוֹעֵר

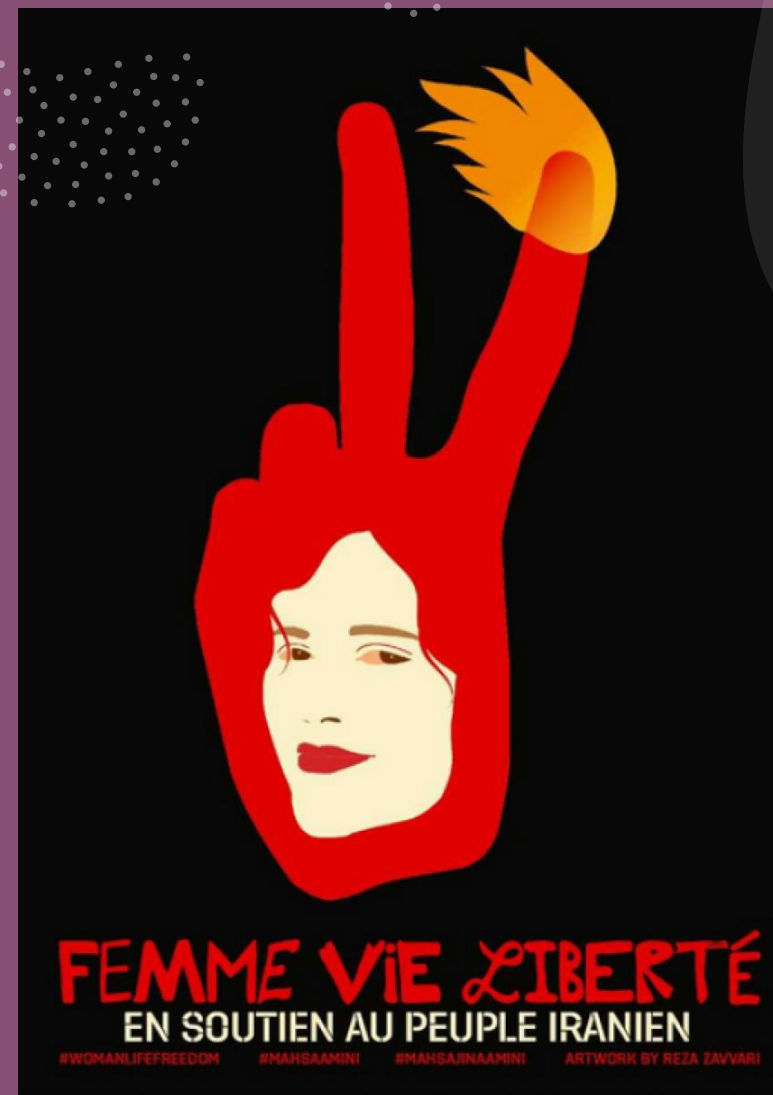
**ואסתר
היום ?
היהודים
באים**

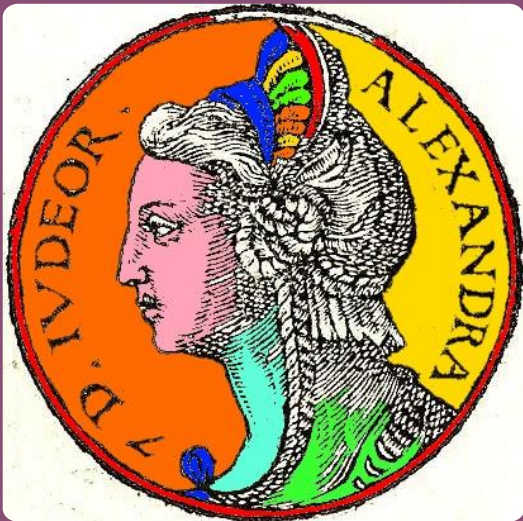
FEMME VIE Liberté

אישה חיים חירות

- תנועת "נשים, חיים, חופש" ("בפרסית: زن، زندگی، آزادی ; בכורדית Jin, Jiyan, Azadî) היא תנועת מחאה חברתית ופוליטית שהתעוררה באיראן בספטמבר 2022. המחאה פרצה בעקבות מותה של מהסא אמיני, צעירה איראנית שנעצרה על ידי "סירת ההדרכה" בטענה כי לא עטתה את החיג'אב כנדרש התנועה קוראת לבטול חקי החיג'אב באיראן, ולסיום האפליה והדכוי המוסדי נגד נשים במדינה. מעבר לסגית הלבוש, התנועה הפכה לסמל רחב יותר להתנגדות למשטר הרפובליקה האסלאמית.
- אף שמחאת ספטמבר 2022 החלה על רקע מותה של אמיני, לא הסתפקו המפגינים בדרישה לבטול חובת הרעלה או אף להפסקת פעילותם של משמרות הצניעות, אלא קראו תגר על עצם קיומו של שלטון אנשי הדת. עמדה זו נכרה היטב בססמה "אשה, חיים, חרות", שהפכה לאחת הססמאות הבולטות במחאה ובטאה את השאיפה לשנוי הסדר החברתי והפוליטי הקיים

מלכה יהודיה יש דבר כזה! שלומציון

- שלומציון אלכסנדרה) ביוונית עתיקה Σαλώμη :
Ἀλεξάνδρα (סלומה אלכסנדרה; (67–141 לפנה"ס (הייתה
מלכת יהודה בתקופת הבית השני משנת 76 לפנה"ס ועד מות
- אחרי עשרות שנים שבהן היתה שלומציון אשת המלך, עם
מותו של ינאי המלך היא הפכה למלכת יהודה

- שלומציון מלכה במשך תשע שנים, והיו אלו השנים הטובות
ביותר לארץ מלכות חשמונאי בלה. ינאי צוה לה את המלוכה,
ולא לבניו הורקנוס ואריסטובולוס, כי ידע שהעם אוהב אותה
ויסמך עליה.

- תחלת מלכותה הגיעה במעשה גבורה. ינאי המלך מת,
בזכור, בעצומה של מלחמה בעבר הירדן, שאליה בחר ללכת
למרות מחלתו. הצבא החשמונאי אכן ניצח במלחמה והחריב את
מבצר גרש המפרס, אך שלומציון, שנהלה את הקרב, העלימה
את דבר מותו של ינאי, כדי שלא ליצר יריקה במוטיבציה
במלחמה. רק אחרי סיום המלחמה וחזרת הצבא לירושלים,
הכריזה על מותו של המלך. היחידים שהצטערו היו העסקנים
הצדוקים. רב העם נשם לרוחה

- Salomé
Alexandra (en hébreu שלומציון , Šalōmsīyyōn, Shlomt
sion : « paix de Sion », en grec ancien Σαλώμη
Ἀλεξάνδρα), née vers 140 av. J.-C. et morte en 67 av.
J.-C., est une reine de la dynastie hasmonéenne,
régnant sur la Judée indépendante, de 76 à 67 av.
J.-C., avec une diplomatie menant à la prospérité.

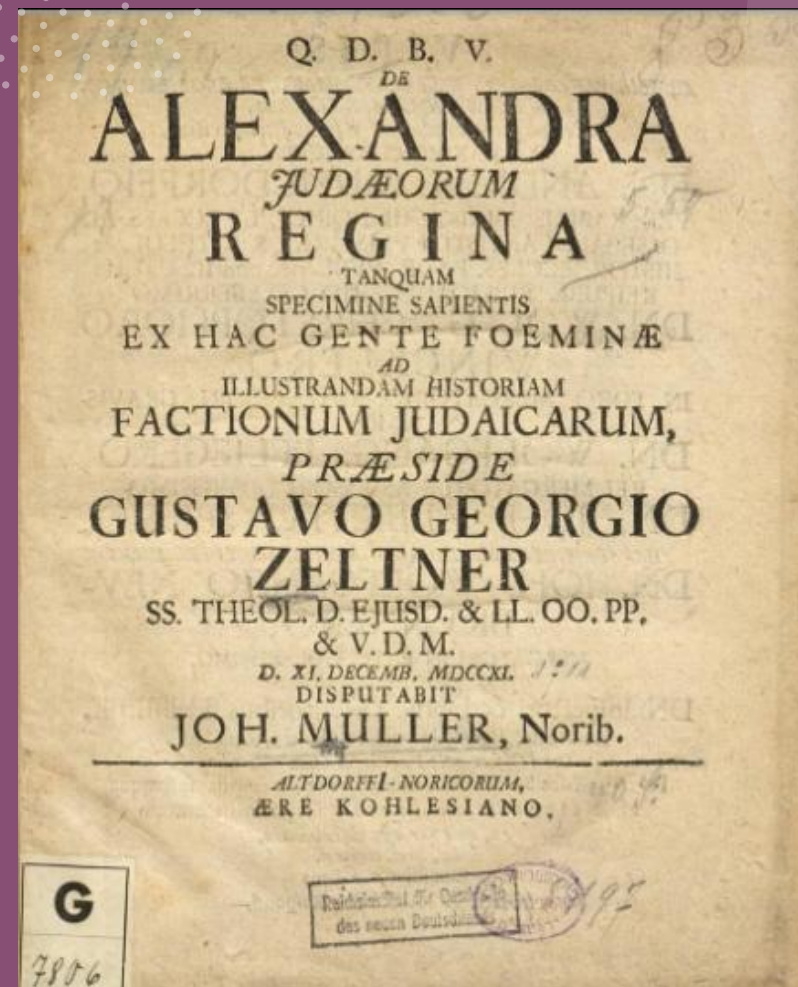
אמא שלא חושבת כמו בנה

• עם חזרתה לירושלים, קראה שלומציון לשמעון בן שטח וליהודה בן טבאי, והכריזה כי המדינה תתנהל על פי הכרעת הסנהדרין בכל דבר. דיוגנס הצדוקי, שיעץ לינאי לצלב שמונה מאות פרושים, נתלה על העץ, וגמולו הושב לו בראשו. סמכות חכמים, שבטלה על ידי ינאי, הושבה למקומה. שלומציון בקשה להעניש יותר את ראשי הצדוקים, אבל בנה אריסטובולוס, שנטה אליהם, הצליח לגרם לה להרחיק אותם מירושלים תחת זאת, והם התגוררו במבצרים החשמונאים המפרסמים כמו הורקניה, מצדה ועוד

שתי פנים לשלומציון או אולי הגברים לא מבינים אותה

- בספרו הראשון של יוסף בן מתתיהו, תולדות מלחמת היהודים ברומאים, "שלומציון מתארת באשה תמימה ורכה. יוסף טוען כי הפרושים התערבו בשלטון ושאלבסנדרה "כבדה את האנשים האלה יותר מן המדה, מיראתה את האלהים" ואלה נצלו את השפעתם על "לב האשה התם". אמנם "היא השפילה מאוד לעשות מלוכה", אבל "הפרושים שלטו בה. בנוסף לכך, נראה שבשלטונה דבק צביון דתי:
- היא גם נזהרה מאד בחקי מסרת האבות והרחיקה מן השוהרה את הבועטים במצוות הקדושות.
- לעמת זאת, בספרו המאחר "קדמוניות היהודים, "שלומציון מתארת כרודפת כבוד ושואפת שלטון ואשמה גם בארועים הקשים שאחרי מותה. יוסף טוען שם שמקרבי אלכסנדר, שנרדפו על ידי הפרושים, היו עצמם אנשים במצבם, בכך שאפשרו לאשה "למלך שלא בדין, בשעה שבניהם הם במלוא אונם". יוסף מותח אמנם בקרת על עצם המלכתה של אשה, אבל טוען שהיתה שליטה חזקה. הוא מטיל עליה את האחראיות על סוף שלטון בית חשמונאי:

עם שם כזה באה אחריות גדולה

- שלומציון נזכרת בספרות חז"ל בגרסאות שונות של שמה: שלמציאון, של ציון (בשתי מלים נפרדות), (שלמתו, שלמצו, שלמנציה, שלמצה, שלמנון שלמנון/שלמינון, שלמצי ושלמתא.

- על פי התלמוד, שלומציון הייתה אחותו של שמעון בן שטח.

- בנגיד ליוסף בן מתתיהו, חז"ל כתבו עליה רק דברים חיוביים, בולט במיוחד הוא תאור גשמי הברכה שירדו בתקופת שלטונה ובעקבותיהם שגשוג כלכלי. האזכורים החיוביים הם כנראה פועל יוצא של עמדתם הפרושית של חז"ל, היות שהפרושים היו בני בריתה של שלומציון לכל ארך מלכותה

שלום לציון Shalom LéTzion

דיפלומטיה Diplomatie

תבונה Sagesse

- **שְׁלוֹמ־צִיּוֹן נִהְלָה אֶת הַמַּלְכוּת בְּתַבּוּנָה. הִיא לֹא יֵצֵאָה לְשׁוֹם מַלְחָמָה, כִּי בַּמָּקוֹם לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּסֶף עַל הַמַּלְחָמָה, הִיא הוֹצִיָּאָה אוֹתוֹ עַל הַכִּפְלַת הַצָּבָא. הַצָּבָא שֶׁל הַמַּמְלָכָה הַחֲשֻׁמוֹנָאִית נִתְפֶּס בְּמֵאִים וְגָדוֹל מְאֹד, וְלִכֵּן אֵף אֶחָד מֵהַעַמִּים הַסּוֹבְבִים לֹא הֵעִז לְהִתְקִיפָה.**
- **כַּאֲשֶׁר טִיגְרָאנֶס הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַרְמֶנִיָּה יָצָא בְּרֹאשׁ שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף חִיָּלִים לְמַגֵּר אֶת הָאִימְפֶּרִיָּה הַסֵּלִבִּקִית שֶׁשְׁלָטָה בְּסוּרִיָּה, וְנִדְמָה הִיָּה שֶׁבִּכְוֹנָתוֹ לְבַלֵּעַ גַּם אֶת מַמְלַכַת יְהוּדָה, יֵצֵאָה שְׁלוֹמ־צִיּוֹן לְקִרְאָתוֹ בְּמַסַּע שְׁלוֹם. טִיגְרָאנֶס הִגִּיעַ עַד עִיר הַמְּבָצָר עֲבוּ, שָׁבָה הִיָּתָה נְצוּרָה הַמַּלְכָּה הַיּוֹנִית קְלָאוּפֶטְרָה סִלְנָה. לְשֵׁם הַגִּיעָה הַמְשַׁלַּחַת שֶׁל שְׁלוֹמ־צִיּוֹן, שֶׁעֲשֻׂתָה לְטִיגְרָנֶס כְּבוֹד גָּדוֹל וְהִבִּיָּאָה לוֹ מַתָּנוֹת יְקָרוֹת. טִיגְרָאנֶס הִבִּין אֶת הָרָמָז, וְהָשִׁיב שְׂאִין לוֹ שׁוֹם כְּוִנּוֹת מַלְחָמָה כְּלָפִי יְהוּדָה, כִּי הוּא רוֹאָה שֶׁמַּלְכַת יְהוּדָה מְכַבֶּדֶת אוֹתוֹ מְאֹד. בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא מִיְחַדֶּת הוּא גַם קִבֵּל הַתְּרָאוֹת כִּי לֹקוֹלוֹס הָאֶכְזָר מְשַׁחֵת בִּינְתִים אֶת אֶרְצוֹ אַרְמֶנִיָּה, וְלִכֵּן נִפְּנָה לְשׁוֹב לְאֶרְצוֹ, וְשָׂכַח מִכָּל תְּכַנְיּוֹת הַכְּבוֹשׁ שָׁלוֹ.**

نساء صنعن
نשים
עושות שלום

WomenWagePeace

ירושה

מורשת Héritage

• שְׁלוֹמֶצִיּוֹן מִנְתָּה אֶת בְּנֵה הַבְּכוֹר, הוֹרְקָנוֹס,
לְכֶהָן גָּדוֹל, כִּי הָיָה רַךְ יוֹתֵר וַיּוֹשֵׁב אֶהְלִים.
אֶרִיסְטוֹבּוֹלוֹס לָעֲמָתוֹ הָיָה תָאֵב לְשִׁלְטוֹן, אֶף
עַל פִּי שְׁהָיָה הֵבֶן הַצָּעִיר יוֹתֵר. כָּל עוֹד הָיְתָה
הַמַּלְכָּה בְּשִׁלִּיטָה מְלָאָה, לֹא הָיוּ בְּנֵיהָ אִיּוֹם
עַל שְׁלוֹם הָאָמָה. אֶךְ לְאַחֵר תִּשְׁעַ שָׁנִים חֲלָתָהּ
הַמַּלְכָּה שְׁלוֹמֶצִיּוֹן, וּשְׁנֵי בְּנֵיהָ רָצוּ לִהְיוֹת
הַמְּלָכִים הוֹרְקָנוֹס הוּא הַבְּכוֹר, וְהוּא הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל, כִּפִּי מְסֻרֶת הַחֲשֻׁמוֹנָאִים הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
הוּא הַמֶּלֶךְ. אֲבָל אֶרִיסְטוֹבּוֹלוֹס טָעַן כִּי
הוֹרְקָנוֹס לֹא מִתְאִים לְמִלוּכָה וְהוּא הָיָה גַם
לְפִי הַכָּתוּב "אִישׁ-פְּעָלִים וְאִמִּיץ-רוּחַ" "אֲשֶׁר
הָיְתָה לוֹ נֶפֶשׁ לוֹהֶטֶת", בִּינְתִים נִפְטָרָה
הַמַּלְכָּה שְׁלוֹמֶצִיּוֹן. מָה שֶׁהָבִיא לְמַלְחָמַת
הָאֲחִים הַחֲשֻׁמוֹנָאִית,

ידעה לעשות שלום לעם אבל לא בין בניה

Avant sa mort, Shlomzion ordonna à ses fils de préserver les immenses trésors qu'elle avait laissés et de les utiliser avec sagesse. Cependant, la lutte pour l'héritage et l'honneur commença de son vivant. Aristobule, le cadet, se proclama comme roi contre sa volonté, et les frères s'affrontèrent pendant quatre ans avant de se tourner vers Pompée, le général romain, et de lui livrer sur un plateau le contrôle de Jérusalem l'État juif indépendant.

• לפני מותה צוּתָה שְׁלוֹמֻצִיּוֹן עַל בְּנֶיהָ לְשָׁמֹר עַל
הָאוֹצְרוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁהוֹתִירָה וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּתְבוּנָה,
אך הִקְרַב עַל הַיְרֵשָׁה וְעַל הַכְּבוֹד הַחַל עוֹד בְּחַיֶּיהָ.
אַרִיסְטוֹבּוּלוֹס, הַבֶּן הַצָּעִיר, מָנָה אֶת עֲצָמוֹ לְמֶלֶךְ בְּנִגּוּד
לְצוּאָתָהּ, וְהָאֲחִים נִלְחָמוּ זֶה בָּזֶה בְּמִשָּׁךְ אַרְבַּע שָׁנִים
וּבִסוּפֶן פָּנוּ לַפּוֹמְפִּיּוֹס, הַמַּצְבִּיא הָרוֹמִי, וְהִגִּישׁוּ לוֹ אֶת
הַשְׁלִיטָה בִירוּשָׁלַיִם וְאֶת הַמְּדִינָה הַיְּהוּדִית הָעֲצֻמָּאִית
עַל מִגָּשׁ שֶׁל כֶּסֶף.

חנה ושבעת בניה

Chez les Juifs, ce récit est devenu un modèle de dévotion à la Torah et à ses commandements, ainsi qu'un symbole de volonté de mourir pour la sanctification de Dieu. Il a également été adopté par les chrétiens et les musulmans. Chez les chrétiens, les sept fils sont appelés « les Maccabées » et la mère et ses fils sont considérés comme des « martyrs ».

מסירות הנפש של שבעת בניה של חנה הם סמל למסירות נפש וקדוש ה' שהביאה לפרץ מרד החשמונאים

ספור האשה ושבעת בניה מתאר מעשה של אם יהודיה ושבעת בניה, שמצאו את מותם על קדוש השם. על פי הספור, האם ושבעת בניה מובאים לפני המלך או הקיסר. הם נדרשים, בזה אחר זה, לאכל חזיר או לעבד עבודה זרה. כל אחד מן הבנים מסרב באשר מגיע תורו, ומוצא להורג לעיני אמו.

הספור מופיע בגרסאות שונות ובמקורות שונים, ומיחס לתקופות שונות. בספר מקבים ב' הספור מופיע על רקע גזרותיו של אנטיוכוס אפיפנס ומתאר באחד הגורמים לפרץ מרד החשמונאים בידי יהודה המכבי ואנשיו. בקרב היהודים הספור הפך למופת לדבקות בתורה ובמצוותיה וסמל לנכונות למות על קדוש השם. הספור אמצ גם על ידי הנוצרים והמסלמים. אצל הנוצרים שבעת הבנים מכנים "המכבים" והאם ובניה נחשבים ל"מרטירים".

ספור האשה ושבעת בניה נחשב דגמה לעקרון "יהרג ובל יעבר" שבזמנים בתקונם חל ביהדות רק על עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, אך בימי שמד רוחני חל על כל המצוות.

מי זאת חנה אמא אחת ושבעה בנים שמונה

• המקור הקדום ביותר בו מופיע הספור הוא ספר מקבים ב' שם מספר על שבעה אחים ואמם, ללא אזכור שמם האם. גרסה נוספת ועתירת פרטים, ללא שם האם, מובאת בספר מקבים ד'. ספור ברוח דומה על "אשה ושבעת בניה" מובא בתלמוד הבבלי במסכת גטין, כחלק מאסף ספורי חרבן בית המקדש השני, וגם שם לא נזכר שם האם. גרסה קדומה נוספת מובאת באיכה רבה, גם היא בהקשר של חרבן הבית, ובה נמסר ששמה של האשה הוא מרים בת נחמיה. גרסאות קדומות נוספות של הספור מופיעות במדרשים שונים ובנראה מבססות על המקורות הנזכרים.

- לראשונה נקראת האשה חנה בספר יוסיפון, שם מיחס הספור לאנטיוכוס אפיפנס גם כן. השם חנה כשם האם נתקבע גם במקורות מאחרים יותר.
- בקינות לתשעה באב אצל חלק מיהודי ארצות האסלאם יש קינה בלשון ערבית יהודית עם תאור של הספור, בשם "קצת חנה" "ספור חנה".
- בנצרות המזרחית היא מכונה סולומוניה, בנצרות הסורית היא מכונה שמוני (ܫܡܘܢܝܐ) ובנצרות הארמנית היא מכונה שאמונה (Շամուհա).

סיפור חנה במדרשים חמלת האם, החלטת הבנים La compassion et la decision

• בספור המופיע בתלמוד הבבלי Talmud Babylonien, אנשי הקיסר תפסו את האשה ואת בניה והקיסר דרש מן הבנים בזה אחר זה לעבד עבודה זרה. כל אחד מן הבנים בתורו, דוחה את תביעת הקיסר תוך שהוא מצטט פסוקים מדברי התורה האוסרים על עבודה זרה. הבנים הוצאו להורג בזה אחר זה, לעיני אדם. כשהגיע הקיסר לבן השביעי אמר לו הקיסר שהוא משליך את חותמו לפני עבודה זרה ומציע לילד שיתכופף וירים אותו, רק כדי שיאמרו שהוא קבל עליו את הוראת המלך. הילד מסרב לזה והקיסר מורה להרגו. אמו מבקשת לחבק את הילד לפני מותו והיא לוחשת דברים באזניו. בתם המעשה היא מתה בקפיצה מהגג.

• מסגרת הספור לגבי ששת האחים הגדולים, באיכה רבה Midrash des lamentations, כשהגיע הקיסר לבן השביעי, ילד קטן בן כשנתיים וחצי [14], גם הוא מסרב להשתחוות לפסל ואף מנהל חלופי דברים עם הקיסר. בסופו של דבר, אומר לו הקיסר שהוא משליך את טבעתו לפני הפסל ומציע לילד שירים אותה רק כדי שיראו אחרים שהוא שמע בקול הקיסר. הילד מסרב גם לזה והקיסר מורה להרגו. אמו מבקשת לחבק ולנשק את הילד לפני מותו והקיסר מרשה זאת והיא מחבקת, מנשקת את הילד ומניקה אותו. הקיסר מסרב לבקשת האם להרגה לפני הילד. ולאחר המעשה היא מאבדת את שפיות דעתה ומתאבדת בקפיצה מהגג.

מסורות הקשורות לסיפור חנה התנועה הקיבוצית

Un rappel de dix commandements

מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה וּשְׁמָהּ חַנָּה, שֶׁנִּשְׁבְּתָהּ הִיא וְשִׁבְעַת בְּנֶיהָ, וְהוּבְאוּ
לפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

הביאו תחלה את הבן הראשון.

אָמְרוּ לוֹ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו: הִשְׁתַּחֲוֶה לְצִלָּם!

**אָמַר לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה – “אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ!”
(שְׁמוֹת כ', ב) . “אֲנֹכִי” וְלֹא צִלָּם עָשׂוּי אֶבֶן.**

צִוָּה הַמֶּלֶךְ לְהִרְגּוֹ. הוּצִיאוּהוּ וְהִרְגוּהוּ.

הביאו את הבן השני לפני המלך, ואמרו לו: הִשְׁתַּחֲוֶה לְצִלָּם!

**אָמַר לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה – “לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי!”
(שְׁמוֹת כ', ג)**

הוּצִיאוּהוּ וְהִרְגוּהוּ.

ב אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוּצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים
לֹא-יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עַל-
פְּנֵי. (שְׁמוֹת כ: ב)

2 (1) “Je suis
l’Éternel, ton
Seigneur, qui t’ai fait
sortir du pays
d’Égypte, d’une
maison d’esclavage...
(Exode 20 : 2).

A photograph of a soldier in a desert environment. The soldier, wearing a white tank top, a white kippah, and multiple black armbands, is standing in the foreground on the right, looking upwards with his hand near his face. In the background on the left is a military tank with an Israeli flag on its turret. The ground is sandy and dotted with various military supplies like crates and containers. A semi-transparent pinkish-red gradient is applied over the right side of the image.

שאלות של אמונה בין הדור של
חנה לדור של השבעה
באוקטובר
אכזריות המלכים הזרים
אמונת הבנים והאם באלהים
שאלות אמונה בזמנים קשים
מה מרגישים היום בישראל
ובתפוצות

אם הבנים המודרנית

- Hana Katan (née le 13 Tishrei 5719, le 27 septembre 1958) est une personnalité publique sioniste religieuse, conférencière, auteure et gynécologue.

- Elle a fondé et dirigé l'unité de fécondation in vitro (FIV) du centre médical Sanz Laniado à Netanya. Elle a fondé le centre de santé des femmes de la caisse d'assurance maladie Meuhedet à Kiryat Sefer et la clinique de sexologie du centre médical Shaare Zedek.

דונה גרציה, נשיא ביאטריציה דה-לונה מנדס

- ביאטריס דה-לונה נולדה למשפחת נשיא. משפחה זו של מגרשי ספרד העדיפה להגר לפורטוגל השכנה ב-1492 על פני התנצרות. בזמן שביאטריס, המכונה גרציה, נולדה בשנת 1510, יהדות ספרד כבר חוותה טראומה נוספת, הפעם על אדמת פורטוגל. שלא כמו בעבר, הפעם לא נתנה להם אפשרות לבחר בגלות, ובשנת 1497 נאלצו היהודים הגולים בפורטוגל להתנצר בכוח, ביחד עם יהודי הקהילה המקומית, והפכו לאנוסים. כתוצאה מכך, גרציה נולדה למשפחה של יהודים מומרים והטבלה לנצרות על ידי הכנסייה הקתולית.

- למן הרגע שהיא עזבה את חצי האי האיברי היה לדונה גרציה קשר עמק ביותר של שיכוות לעם היהודי, כך שקשה לדמין שהוריה לא השרישו בה את הערכים הללו כבר מגיל צעיר.

- דונה גרציה נשיא (1569-1510) אשת חזון – מכון שכטר למדעי היהדות

האמא היהודיה שניצחה את הקיסר קרל החמישי

מתוך הספרנים

הוא ספר לה על הצעתו, להשיא את רינה בת ה-15 לדוכס פֶּרְנַצִּיסקו דה אַרְגוֹן. הסכם הנשואין נועד לשירת מספר מטרות שונות. הראשונה היא כלכלית והדכס הבטיח לקרל החמישי חלק נכבד מהנדוניה של רינה. השנייה – פקוח על משפחת מנדס שהיתה משפחה "נוצרית חדשה", ואלו הדכס דה אַרְגוֹן היה אציל שהוכיח את נאמנותו לדת הנוצרית ולכן היה יכול להיות גורם מפקח על המשפחה החשודה. ולבסוף – הנשואים הצפויים היו אמונים להשתלם גם לדונה גרציה שכן היו פרטים בניה נחשק עבור משפחה ממעמד הסוחרים לתוך מעמד האצלה. הקיסר קרל נסה לשכנע את דונה גרציה, ואפלו חשב לכפות על האם לקבל את השדוך בכוח.

בשל רדיפות האינקוויזיציה והכנסייה, אנוסים רבים נדדו לאנטוורפן (היום בבלגיה) ובקשו לחצות את הגבול באפן בלתי חקי לאימפריה העות'מנית כדי לשוב לדתם. דונה גרציה, ששאפה כל חייה להסיר מעליה את התחפשת ולחיות ביהודיה, עברה מפורטוגל לאנטוורפן בשאיפה להמשיך במסעה לטורקיה, אולם באנטוורפן היא מצאה את עצמה בבציה: מעמדה כ"נוצריה" כלפי חוץ ובספה הרב גרמו למלכים, אצילים ורוזנים להתעניין בבתה היחידה, בריאנדה (שכנתה בביתה רינה, מלכה, או אנה). אחד השדכנים העקשניים ביותר היה קרל החמישי, קיסר האימפריה הרומית הקדושה. הקיסר קרל החמישי, מי שבנה "הקיסר שהשמש לעולם לא שוקעת בממלכתו", היה מערב במלחמות רבות, ותמיד מצא עצמו בחסרון כס. לכן פאשר עלתה במוחו המחשבה כיצד להתעשר כתב מיד לאחותו, המלכה מריה, שהיתה מקרבת לדונה גרציה

המלכה מריה התנגדה לכפיית הנשואין על המשפחה, זה לא היה מקבל במעמד שלה והיא גם חששה שהתערבות בענייני משפחת נשיא תעורר בהלה בקרב הסוחרים.

היא נסתה שוב ושוב להזמין את דונה גרציה לחצר המלוכה שלה אלא שדונה גרציה, שהבינה מה המטרה של החזורים, התחמקה בכל פעם מהמפגש בטענות שהיא חולה וחלשה. היא הצהירה שתעדיף שבתה תמות מאשר שתנשא לגבר שהוא "עצלן, זקן ומכער".

מריה, שהחלה להתיאש מן הסבוי להשיג את הסכמת האם, רמזה שאם הנשואים לא יסכמו בהקדם, יתכן שתפתח חקירה חדשה שמשפחת מנדס אשמה בבזוי הדת הנוצרית והתייודות. דונה גרציה חפשה איד לברח

אבל אשה עשירה לא יכולה להעלים בן לילה. כמו כן, אם יברחו מאנטורפן ויתפסו הרי שעצם הבריחה תהיה פהודאה באשמה. לכן הגתה דונה גרציה תכנית מתחכמת בעלת מספר שלבים.

בשלב הראשון חזר אחינה ויד ימינה – ז'ואן מיגאס (שיקבל את השם העברי יוסף נשיא לאחר שישוב בפמפי ליהדותו) מלמודיו באוניברסיטת ליון שבצרפת לבית המשפחה. במעט מיד לאחר הגיעו הוא עזב בפתאומיות את אנטורפן בחברת בת דודתו רינהי. הם פנו לעבר ונציה ונעלמו לתוך הלילה.

בבקר למחרת הקימה דונה גרציה קול שאון ורעש והפיצה את השמועה שבתה רינה נחטפה על ידי בן דודה שהתאהב בה

ציונים לפני הציונות

הרפונקאית מהרשי

ד"ר יהודה ניצברג

סדרת לימוד חדשה

1

מלכת היהודים - דונה גרציה נשיא הרב הראל מקיים

איש חינוך, מרצה וחוקר מורשת ישראל

שלישי | ייא באדר | 770 | סביב | מוויאון דונה גרציה

הוצאה מחודשת לציון י באדר ולציון נכד ישראל סמיר וניר אביר

הייד נענל במחלקת 'הרבות ברוך'

סלמה סלמה סלמה

Happy End

סוף טוב

משפחת מנדס עברה הרבה דרמות, אך כאשר ברחה לעיר פרארה באיטליה שבה דונה גרציה בגלוי ליהדותה. אף על פי שהיו עוד מחזרים שנסו להשתדך לרינה, בניהם גם בנו של הרופא היהודי של הסולטן העות'מני, היא נתפסה בעיני המשפחה כ"ארוסתו" של ד'ואן בן דודה.

בהגיעה לגיל שמונה עברה דרשה רינה מאמה להשיא אותה לד'ואן. מעשה שהיה חריג מאוד לתקופה משום שלרב הסדירו ההורים את נשואי ילדיהם על פי היעדים הכלכליים שלהם וללא התחשבות ברצון החתן והכלה.

מעגל חבריה הקרובים של רינה התנגד לנשואים כי הוא נחשב ברנק הולל שבין היתר ספק אלכוהול בסתר לסולטן והשתתף במסבות שלו.

דונה גרציה לעמת זאת הסכימה לשדוך, משום שהוא שימר את ההון המשפחתי. אך העמידה לד'ואן תנאי – שישוב בגלוי ליהדות ויעבר ברית מילה. בברית המלה שלו חזר ד'ואן לשם היהודי שקבל מהוריו – יוסף נשיא. רינה ויוסף נשאו, ואנו יודעים שנולדה להם בת אחת בלבד שפנראה לא האריכה ימים ונפטרה לפני הוריה.

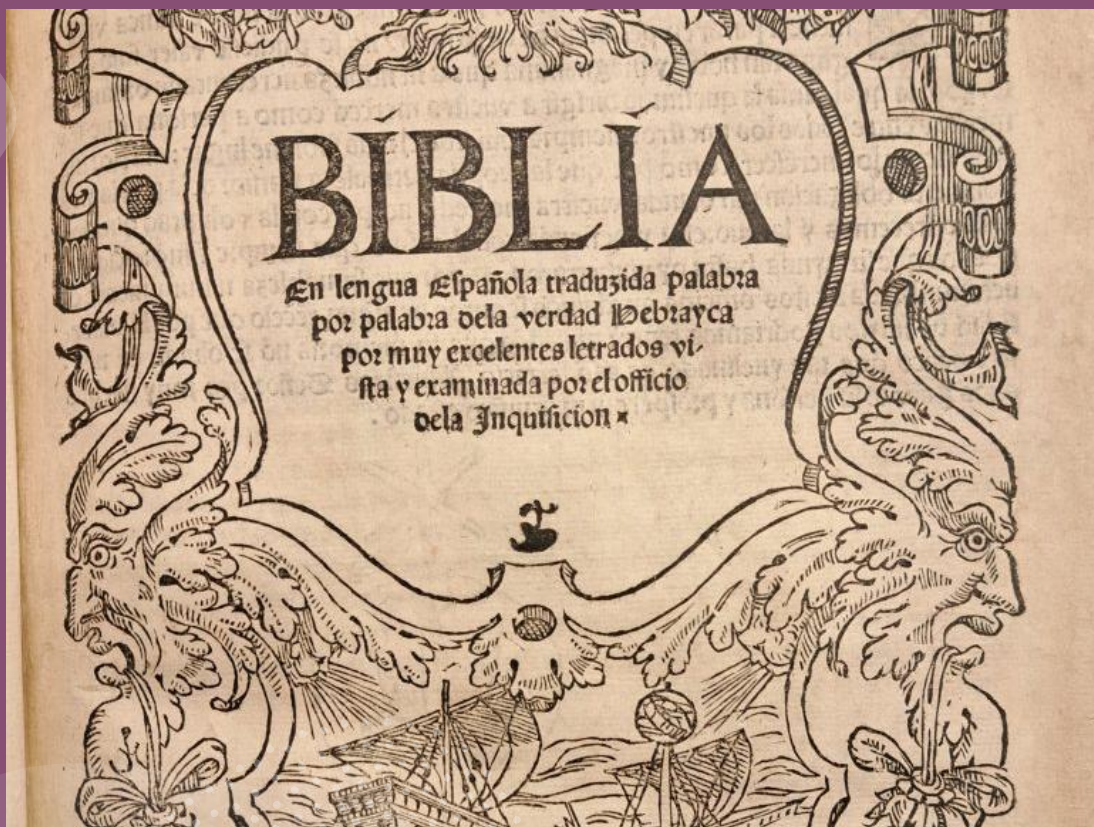
כאן אולי תמה הסאגה של רינה נשיא, אבל פעלותיהם של בני משפחת מנדס לא תמו והשפיעו עמקות על ההיסטוריה היהודית: בין היתר הם נסו להקים בטבריה יחידה אוטונומית יהודית, במה שאולי אפשר לראות כמעין רמז לציונות קדומה ורצון להקים מקום מקלט ליהודים מפני רדיפות ברחבי העולם.

נשיאה יהודיה וציונית תנך פרארה והספרייה הלאומית

- דונה גרציה דאגה לאנוסי ספרד גם בפן הפיזי של פדיון שבויים והתערבות למען אנוסים שנחפסו, וגם דאגה לצד הרוחני והדתי של חייהם. עם השנים השליטה של האנוסים בשפה העברית הלכה ונחלשה, וכתבי הקדש הנוצרים הנגשו בלטינית בלבד. לכן עלה צורך אמתי ואקוטי לתרגם את התנ"ך לספרדית.

- דונה גרציה תרמה סכום כסף נכבד ליזמה של אברהם אשקה, יהודי אנוס שהדפיס ספרים בלטינית בפורטוגל והגיע לפרארה כאשר נחשד בהתייחדות, ויום טוב אטיאס, אנוס יהודי מספרד, להדפסת "תנ"ך האנוסים". תנ"ך פרארה היה יחודי בכך שנצמד לדקדוק העברי בספרדית מה שיצר שפה ספרדית משנה מעט בגלל המחסור במלות קשור ספרדיות. בנוסף התרגום התחמק באלגנטיות מתרגומים שהיו עשויים להתפס כתומכים בפרשנות נוצרית.

- בפתיחת תנ"ך פרארה הדפסה הקדשה מפארת לדונה גרציה, בשפה פיוטית ויחודית שנועדה להודות לה על תמיכתה בפרויקט. עד היום ישנם עתקים של תנ"ך פרארה ברחבי העולם. באספי הספרייה הלאומית השתמר עתק מהמהדורה השניה של הספר הנדיר והיפה הזה.

LA FEMME LADINO שחרחורת

